

**РЕЖИСУРА МОНТАЖУ В СУЧАСНОМУ АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ
В МЕЖАХ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ ПАРАДИГМИ**

Відомо, що вже в добу модерну традиційні художні форми розпочинають виявляти ознаки нестабільності. Народження фотографії в середині XIX ст., а потім, наприкінці XIX ст. — кінематографа, стало викликом для традиційних морфологій мистецтва. З народженням кіно поступово проясняється його онтологічна ознака — тотальна монтажність, яка, передусім, стосується драматургії та зображальності, зважаючи на об'єктивно відсутню аудіальну складову раннього фільму.

Палітра перших зображальних засобів екрану символічна, твори мали діахронність, лакунарність, монтажність. Власне в кінематографічних екранізаціях 1910–1915 рр. з'являються дуже важливі ознаки майбутньої нелінійності оповідальних структур; перші кінорежисери вимушено створювали смислові та фактично-літературні лакуни, монтажно структуруючи цю оповідальність. На рівні зображення, за відсутності фактичного монтажу, робляться спроби прояву монтажності емпіричної реальності вже в архаїчному кінематографі за рахунок включення у фільм тільки смислово «необхідних кадрів».

Процесуальність художньої форми модерної доби формується з «простих» оповідних конструкцій, але в них форма ускладнюється за рахунок ускладнення не просторових, а часових структур (за формулою: «одне місце, але різний час»). Архаїчні кінофільми до авангардного часу (як і цикли картин та фотографій) ще побудовані за принципом модальної лінейності: минуле-сьогодення-майбутнє, але їх дисипативність є запорукою подальшої відмови від цього принципу монтажності.

Дійсно, в авангардному кінематографі 20-х — початку 30-х рр. XX ст. фактично легітимізується монтажна природа кінематографа, і в теорії С. М. Ейзенштейна оголошуються основні принципи «монтажу атракціонів», виникає можливість зіткнення «різних світів» в оповідності одного художнього твору (як, наприклад, в сюрреалізмі), що призводить до виникнення когнітивних дисонансів». Саме завдяки режисурі монтажу порушується принцип чіткої детермінованості на угоду принципу абсурдизму (смислового та формотворчого хаосу). Монтажна природа кінематографічного твору «оголюється» і стає конструктивною основою впливу на свідомість.

Доба постмодерну стала певним тріумфом «тотальної монтажності», але на протипагу модерній добі, монтажність в аудіовізуальному мистецтві (кінематографі та телебаченні) виявила не конструктивну, а деконструктивну власну потенцію. Не синтез, а розрізнення та реконструкція фундає трансформацію принципів монтажності, посилюючи морфологічну та формотворчу гібридність аудіовізуальних морфологій.

До кінця XX ст. «шлейф» тотальної реконструкції постмодернізму, який «огорнув» аудіовізуальне мистецтво, виявив силу риторичності фільмічної і, особливо, телевізійної художньої форми, а тотальність домінування монтажу у цих морфологіях поставила під загрозу існування будь-яких сенсів в аудіовізуальному мистецтві. Втрата смислоутворення на користь стимуляційної риторики та повна несуголосність усіх структур аудіовізуального твору (драматургічної, зображальної та аудіальної) — такі «підсумки» постмодерної доби.

Основним завданням постнекласичної парадигми (враховуючи синергетичні та постсинергетичні теорії) відносно аудіовізуального мистецтва стає відновлення взаємозв'язків та певної смислової синергії між зазначеними структурами в аудіовізуальному творі. «Відкритість» оповідальних структур та суголосність між ними та іншими структурами аудіовізуального твору підтримується основною ідеєю постнекласичної парадигми: багатоваріантністю смислових та інших поєднань у межах однієї художньої форми.

Режисура сучасного монтажу не потребує заангажованої детермінації події, подієвість на екрані здатна «флуктувати», «мерехтити» за рахунок зняття зазначеної бінарної опозиції, підсилюючи атрактивність аудіовізуального твору для сучасного глядача.

Інша можливість для режисури монтажу відкривається завдяки принципу автоматизації та модульності монтажу. Ця особливість сучасної режисури монтажу проявляється в аудіовізуальних творах завдяки існуючим монтажним програмам, які здатні створювати і використовувати «автоматичні» (модульні) візуальні та аудіальні ефекти, «вбудовуючи» їх у структуру аудіовізуального твору. Доповнюється нова монтажна режисура принципом емерджентності у формуванні завдяки монтажу внутрішнього часопростору аудіовізуального твору: створенню умов несподіваних (емерджентних) змін напрямів протікання процесів монтажності.

Таким чином, режисура монтажу в сучасному аудіовізуальному мистецтві в межах постнекласичної парадигми ґрунтується на нових принципах монтажності, які, у свою чергу, віддзеркалюють фундаментальні зміни у людській свідомості.

Ю. В. Мартиненко

РАКУРС ЯК ВИРАЗНИЙ ПРИЙОМ КІНОЗОБРАЖЕННЯ

Кінематограф як вид мистецтва є певним чином основоположенням щодо інших видів екранних мистецтв, оскільки саме в ньому вперше виникає новий засіб пізнання дійсності — аудіовізуальний. Кінематограф використовує як традиційні естетичні засоби зображення дійсності (композиція, драматургія), так і створює власні, серед яких монтаж, освітлення, звук, колір, панорамування, трансфокація, ракурс тощо. Різні аспекти зображально-виражальних засобів кінематографу як виду мистецтва досліджені в наукових розвідках С. Безклубенка, В. Горпенка, І. Зубавіної, Ю. Ілленка, В. Скуратівського та ін., проте таким прийомам кінозображення, як трансфокація, панорамування, ракурс достатньої уваги приділено не було.

Мета дослідження — проаналізувати особливості ракурсу як одного із художніх прийомів кінозображення.

Творчим інструментом у кінематографі є кінокамера, яка дозволяє створювати екранний художній образ у динаміці часу та простору. Прийоми кінозображення транслюються в кінооператорській майстерності, яка є новим видом зображувального мистецтва — кінозображувального. Оператор створює на екрані певну картину, що є відображенням дійсності, водночас він користується такими прийомами виразності, як колір, світло, фактура, композиція, що характерні й для традиційного зображувального мистецтва, такого, як живопис. Композиція багато в чому залежить від вибору ракурсу, який створює об'єм на